

مقاله / قتل تیمورتاش

۵ مهر ۱۳۹۳ ساعت ۱۹:۳۳

انگلیسی‌ها که می‌دانستند رجال ایران و حتی رضاشاه زیر نفوذ تیمورتاش قرار دارند سعی در نابودی وی کردند. مطبوعات انگلیس و سایر کشورهای زیر سلطه انگلستان مطالبی را در مورد پیشرفت ایران و جانشینی تیمورتاش مطرح کردند و شایع شد که کیف محتوی اسناد مهم مفقود شده است. سرانجام در آذرماه سال ۱۳۱۱ به دستور رضاشاه قرارداد داری لغو و تیمورتاش متهم به جاسوسی گردید.

عبدالحسین تیمورتاش فرزند کریمداد نردینی بجنوردی (معززالملک، امیر منظم) ملقب به معززالملک و سردار معظم خراسانی در سال ۱۲۵۸ شمسی در نردین از توابع خراسان متولد شد. وی پس از تحصیلات مقدماتی در زادگاه خود، (باحمایت پرنس میرزا رضاخان ارفع‌الدوله وزیر مختار ایران در روسیه) راهی یکی از مدارس نظامی درجه اول روسیه در پترزبورگ گردید. وی از شاگردان ممتاز مدرسه بود و برای کسب موفقیت بیشتر در محافل اشرافی، نام خود را به "خان نردینسکی" تغییر داد. ۲ در سال ۱۲۸۵ به ایران بازگشت و به عنوان مترجم با تسلط بر دو زبان فرانسوی و روسی (بعدها انگلیسی را هم به خوبی فراگرفت) در وزارت امور خارجه استخدام شد. وی پس از مدتی با وجود میرزا حسین خان معین‌الوزاره (که میانه خوبی با وی نداشت)، از وزارت امور خارجه استعفا کرد و با حمایت پدر به سمت نایب‌الحکومه بلوک جوین برگزیده شد. در این منصب با شاهزاده محمدهاشم میرزا آشنا شد و انجمن ادبی تشکیل داد و به تدریج صاحب معتبرترین کتابخانه‌های اختصاصی در ایران گردید. در همین سالها با سرورالسلطنه دختر خازن‌الملک ازدواج کرد و صاحب یک دختر به نام ایران و سه پسر به نام‌های منوچهر، مهرپور و هوشنگ گردید. ۳

در سال ۱۲۸۸ انتخابات دومین دوره مجلس شورای ملی ۴ آغاز گردید و عبدالحسین خان معززالملک (تیمورتاش) خود را کاندیدای نمایندگی مجلس نمود و به رغم کمی سن (کمتر از سی سال که حد نصاب نمایندگی مجلس بود) با جمع آوری استشهاد از معتبرترین افراد محلی به نمایندگی از خراسان انتخاب شد. وی مجموعاً ۸ دوره، یعنی از دوره دوم تا نهم نمایندگی مجلس بود. در سال ۱۲۹۷ حاکم گیلان شد. در این سمت به دلیل سرکوب شدید نهضت جنگل و به دار آویختن تعدادی از سران نهضت از جمله دکتر حشمت، یار وفادار میرزا کوچک خان، مورد نفرت اهالی رشت قرار گرفت و به همین سبب چند ماه قبل از کودتای سوم اسفند ۱۲۹۹ از حکومت گیلان برکنار شد و به تهران آمد.

پس از کودتا بر اثر انتقاد از عملکرد و اقدامات سید ضیاء الدین طباطبائی در حضور نرمان، وزیرمختار انگلیس دستگیر و روانه زندان شد که پس از برکناری سید ضیاءالدین و روی کار آمدن قوام‌الملک از زندان رهایی یافت. تیمورتاش، در سال ۱۳۰۰ به عنوان وزیر عدلیه در کابینه مشیرالدوله، سال ۱۳۰۲ حاکم کرمان، سال های ۱۳۰۳ و ۱۳۰۴ وزیر فواید عامه در کابینه رضاخان سردار سپه و پس از تاجگذاری رضاشاه تا سال ۱۳۱۱ وزیر دربار پهلوی گردید که با توجه به نفوذ و اعتبار وی، شخص دوم مملکت محسوب می گردید.

در مرداد ماه سال ۱۳۰۵ تیمورتاش به عنوان نماینده فوق‌العاده ایران برای انعقاد قرارداد تجاری و رفع اختلافات موجود با دولت شوروی راهی مسکو شد ولیکن از این سفر سیاسی موفقیتی کسب نشد. در سال ۱۳۰۸ در پی بروز اختلافات بین شرکت نفت انگلیس و ایران، سرجان کدمن، مدیرکل شرکت، پیشنهاد تمدید قرارداد داری را مطرح کرد. رضاشاه که از ابتدای سلطنت خود درصدد افزایش سهم ایران از نفت بود تیمورتاش را به همراه ولیعهد که برای ادامه تحصیل عازم سویس بود به انگلستان فرستاد. در این سفر که در سال ۱۳۱۰ انجام شد تیمورتاش به گفت و گو با سرجان سایمون وزیر امور خارجه انگلیس و سایر مقامات دولتی پرداخت که از این مذاکرات نیز نتیجه مثبتی عاید نگردید. وی در راه بازگشت از سفر از طریق روسیه، در مسکو با چند تن از مقامات رسمی مسکو از جمله ورشلیف، وزیر جنگ شوروی دیدار و مذاکره محرمانه نمود.

انگلیسی‌ها که می‌دانستند رجال ایران و حتی رضاشاه زیر نفوذ تیمورتاش قرار دارند سعی در نابودی وی کردند. مطبوعات انگلیس و سایر کشورهای زیر سلطه انگلستان مطالبی را در مورد پیشرفت ایران و جانشینی تیمورتاش مطرح کردند و شایع شد که کیف محتوی اسناد مهم مفقود شده است. ۵ سرانجام در آذرماه سال ۱۳۱۱ به دستور رضاشاه قرارداد داری لغو و تیمورتاش متهم به جاسوسی گردید.

ناکامی تیمورتاش در مسئله نفت، ملاقات محرمانه با سران شوروی، مطالب روزنامه‌های انگلیسی راجع به جانشینی تیمورتاش، غرور و تکبر نامبرده و سوابق ناشی از ولخرجی‌های وی از بودجه دربار، اخذ وام‌های کلان از بانکها و اشخاص مختلف، خوشگذرانی، شهوترانی، قمار، شرب خمر مدام، استعمال افیون و دوستی با افراد ناباب، رضاشاه را نسبت به تیمورتاش بدگمان ساخت. تیمورتاش که پس از بازگشت از سفر متوجه کدورت رضاشاه شده بود درخواست مرخصی کرد و پس از ۴۰ روز مرخصی رضاشاه وی را حضاار کرد و خواستار ادامه کار او در دربار شد. در همان سال موضوع اختلاس تیمورتاش با همکاری رئیس آلمانی بانک ملی (در جریان تبدیل ارز) و حسینقلی نواب، رئیس هیئت نظارت مطرح شد. همچنین در همان اوان وکیل‌الملک دیبا، رئیس حسابداری دربار و یار نزدیک تیمورتاش پس از محاکمه در دادگستری، توسط رضاشاه از کار برکنار گردید.

بدین ترتیب روز سوم دی ماه سال ۱۳۱۱ تیمورتاش رسماً از وزارت دربار عزل و ۲۹ بهمن همان سال در اداره نظمیه زندانی شد. اتهامات وارده علاوه بر اختلاس از بانک ملی، دریافت رشوه از حاج میرزا حبیب‌الله امین‌التجار به منظور اعمال نفوذ در امر واگذاری انحصار صدور تریاک بود که به ۵ سال حبس انفرادی و پرداخت مبلغی جریمه نقدی محکوم شد. در هشتم مهرماه ۱۳۱۲ کاراخان، قائم مقام کمیسر امور خارجه شوروی به ایران آمد و پس از گفت و گو در مورد امور تجاری و اقتصادی درخواست عفو تیمورتاش را مطرح کرد و رضاشاه پاسخ داد که در صورت زنده بودن نامبرده با خواسته‌اش موافقت خواهد کرد، اما تیمورتاش که از مدت‌ها قبل توسط غذای مسموم بیمار گشته بود در مهرماه سال ۱۳۱۲ بدرود حیات گفت و جنازه وی بدون تشریفات در امامزاده عبدالله به خاک سپرده شد و خانواده وی به خراسان تبعید گردید.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/۲۰۲۰۲/تیمورتاش-قتل-مقاله>